

SEOSAMH WATSON COLLECTION

NOTEBOOK

DATE: 8 July 1983

INFORMANT: JOHN (JACK) A. COLLINS (70s yrs.)

SOUTHWEST MARGAREE

Notes: JAC retired teacher; interested in Irish language, had visited Dublin and purchased Dinneen's dictionary in Hodges Figgis bookshop). Tendency to correct pronunciation of *sr-* from [str-] to [sr-]. Both he and brother [name?] fluent, competent Gaelic-speakers. Informant and bro. illustrate how Irish surnames (as also Dunne, Farrell, Coady) are to be encountered among the last surviving Gaelic-speakers in Cape Breton. Many more have Irish family heritage on their mothers' and grandmothers' side. Their Irish forebears would often have come from Louisbourg or across from Newfoundland.

A

abhainn .au.ɪn n. 'river': gen. sg. aibhne .øi.nə; pl. aibhnichean, na h-~ nə h.øi.niçən.

acaire n. 'acre': gen. pl. mòran acraichean do dh'fhearann.

achadh n. 'field': tha 'n t-~ sin ha n tʰaxə ʃin lom.

aig prep. 'at': pron. 1sg.: don bhean agam akəm, emph. agamsa akəmsə; 2sg. agad akət;

3sg.m. aige ek'ə, emph. aige-san ek'əsən; 3sg. f. aice ečk'ə, emph. aice-se ečk'əʃə ;

1pl. againn akɪn, emph. againne akɪnə; 2pl. agaibh akiv, emph. agaibhse akivʃə;

3pl. do na mnathan aca axkə, emph. aca-san axkəsən.

aingeal æŋ'k'əʃ n. 'angel': pl. ~glaiichean æŋ'k'ɟiçən, ainglean æŋ'k'əliçən.

air prep. 'on': pron. 1sg. orm: choimhead e orm xɔit'ɛ ɔrəm, emph. orm-sa ɔrəmsə; 2sg. ort

ɔʃt' emph. ort-sa ɔʃtsə; 3sg.m. air ɛr', emph. air-sean ɛʃsən; 3sg.f. oirre ɔrə, emph.

oirre-se ɔrəʃə; 1pl. oirnn ɔ:ŋ, emph. oirnnne ɔ:ŋnə; 2pl. oirbh ɔriv, emph. oirbhse ɔrivʃə;

3pl. orra ɔrə, emph. orra-san ɔrəsən.

àite n. 'place': thàinig mi às àiteadh eile.

allt .au.ɪt n. 'stream': pl. ~an .au.ɟtən.

an prep. 'in': rel. anns: an cnoc ~ a bheil mi auns ə vəl mi; pron. 1sg. annam anəm, emph.

annam-sa aumsə; 2sg. annad anət, emph. aunət; 3sg.m. ann aun; 3sg. f. innte i:ndʒə;

1pl. annainn anɪn; 2pl. annaibh aniv; 3pl. anna aunt/ annaibh auntiv

Anna amə pers. n. 'Ann'.

aodach u:təx n. 'clothing': ~ nan daoine.

ar poss. adj. 1pl. 'our': ar n-athair ər nahər'.

arm arəm n. 'army'.

às prep. 'out of, from': pron. 1sg. asam asəm, emph. asam-sa asəmsə; 2sg. asad asət;

3sg. f. afʃə, emph. afʃəsə; 1pl. asainn asɪn ; 2pl. asaibh asiv; 3pl. asta astə.

B

bainis n.f. 'wedding feast': gen. sg. ~nse, latha na ~nse ʒə nə p.ãi.ʃə pl. ~nsean p.ãi.ʃən.

ban-rìogh p.au.nri:ɣ n. 'queen': pl. ~an p.au.nri:ɣən.

beag adj. 'small': do dhuine ~ tə ɣupə pək; m. gen. sg. bhigh, taigh an ~ bhigh ən dʌnə vik' ;

f. gen. sg. bheag, taigh na caillich bheag nə kʰaʎiç vek; eireaball na nathair bheag

nə nahir' vek.

bean n.f. 'wife': don bhean agam tən vən akəm; pl. mnathan: do na mnathan aca tə nə

mrāhən axkə.

beathach n. 'animal': pl. ~thean pəhən.

beinn n.f. 'mountain': gen. sg. na ~eadh nə pəpəɣ; pl. ~ean pəpən.

bi vb. 'be': pres. dep. bheil: an cnoc anns a bheil mi auns ə vəl mi; past. dep. robh: an cnoc far

an robh mi far ən rə mi.

bliadhna n. 'year': pl.: ~ichean pl.iə.niçən.

cailleach n. f. 'old woman': gen. sg. taigh na caillich bheag nə kʰaʎiç vek; pl. cailleachan.

dath ta n. 'colour': ~ na sùil mhòr ta nə su:l vō:r.

C

càirdeach adj. ‘related’: tha esan ~ rium ha esən kʰa:ɾsʲə [sic] rjum; fear fər ~ ‘relative’.
caol n. ‘narrow[ing of leg/ arm (?)]: an ~ əŋ kʰu:ɣ.
caraid n. ‘friend’: pl.: ~ean kʰariʲəŋ.
cat n. ‘cat’: an ~ əŋ kʰaʰt.
ceann kʰ.ɛu.n n. ‘head’: ~ aʰ choin; pl. cinn kʰi:ŋ ~ nan coin.
cearc tomain kʰaɾkʰ tʰoməŋ n. ‘partridge’.
ceàrdach kʰʰɛ:ɾʲəx n. ‘smithy, forge’: pl. ~aich kʰʰɛ:ɾʲiç.
cha SEE creid.
cho xo advb. ‘as’: ~ mòr.
clach kʰɣax n.f. ‘stone’: gen. sg. ~, truimead na ~ kʰɣax, cruas na ~aicheadh nə kʰɣaiçəɣ.
cliath n. ‘wooden frame’: pl. ~an kʰl.iə.-əŋ.; also clèith kʰlɛ:i.
cnàmh kʰrā:v. ‘bone’: pl. ~-an kʰrā:-ūŋ/ cnàimh kʰr.āi.v.
cnàmhadh ‘pain’: an ~ əŋ kʰrā:vəɣ; Ò Dhia an ~ a tha anns na glùinean agam!
cnoc n. ‘hill’: ’s e siud an ~ ʲit əŋ kʰrɔ̌xk.
coille kʰəʌə n. ‘wood[land]’: dat. sg. anns aʰ ch. .au.ns ə xəʌə.
coimhead vb. ‘look’: past choimhead e orm x.ɔ̌t ɛ ɔ̌rəm leis an t-sùil mhòr.
coimhears(t)nach n. ‘neighbour’: kʰ. ɔ̌l.-ə[ɾʲ]nəx; pl.~naich kʰ. ɔ̌l.-ə[ɾʲ]niç.
coinneal kʰəŋəɣ n. ‘candle’: pl. ~an kʰəŋəɣəŋ/ coinnleachan (?) kʰ.ə̌l.-əxəŋ/ coinnlean kʰ.ə̌l.əŋ.
crann n. ‘plough’: pl. croinn kʰr.əi.ŋ.
craobh n. ‘tree’: pl. ~an kʰru:vəŋ.
creid vb. ‘believe’: fut. dep. cha chreid mi e xa xreʲʲ mi ə mur (‘unless’) faic mi e.
crioch kʰr.i-ə.x n. ‘end’: ~ na litir liʲfər; pl. ~an.
cruas kʰr.uə.s n. ‘hardness’: ~ na claicheadh.
cruimh kʰrəiʲv n. ‘maggot’: pl. ~ean kʰrəiʲvəŋ.
cù n.m. ‘dog’: gen. sg. ceann aʰ choin kʰ.ɛu.n ə xəŋ; pl. trì choin tʰri: xəŋ; gen. pl. cinn nan coin kʰi:ŋ nəŋ kʰəŋ (informant uncertain of response.)
cuirm kʰuɾim n. ‘party’.
cumhaingead kʰuiŋ kʰət n. ‘narrowness’.
cumhang adj. ‘narrow’: cpv. nas cumhainge nas kʰu-iŋ kʰ.

D

de prep. ‘of’: pron. 3pl.: dhiubh, ’s e as sine dhiubh ʲɛ əs ʲi:nə ju.
dèan vb. ‘do’: fut. dep. an ~ thu sin? əŋ dʒ.ia.n u ʲin; cha ~ xa ʲ.ia.n esan/ iadsan.
deoch n. drink’: pl. ~an ʲəxəŋ.
Dia n. ‘God’: Ò Dhia! an cnàmhadh a tha anns na glùinean agam.
do tə prep. ‘to’: ~ dhuine beag tə ɣuŋə pək; mòran acraichean do dh’fhearann; with art. sg.: don bhean tən vən agam; with art. pl.: do na mnathan aca tə nə mrāhən.
domhain tohij adj. ‘deep’: cpv. nas doimhne nas t.əi.ŋə.
Dòmhnall pers. n. ‘Dan’: gen. taigh Dhòmhnail tʰəi ɣō:hiʌ.
dorcha tɔ̌rɪxə adj. ‘dark’: cpv. nas ~.
druim n. ‘back’: gen. sg. droma tromə.
dubh adj. ‘black’: supltv. bu duihbhe.
duine n. ‘man, person’: do dhuine beag tə ɣuŋə pək; gen. sg. taigh an ~ bhig əŋ duŋə vik; pl. daoine ‘people’, gen. pl. aodach nan daoine nəŋ du:ŋə.

E

e SEE faigh.
eabar n. ‘mud’.
eagal ekəɣ n. ‘fear’: le ~ ‘in case’: ~ am beatha ekəɣ əm beħə/ beħe
eireaball n. ‘tail’: ~ ɛɾʲpəɣ/ urupəɣ na nathair bheag.
Eoghain eɣ-anʰ pers. n. ‘Hugh’.
esan esən pron. 3sg. m. emph.: cha dèan ~.

F

faic vb. ‘see’: fut.: chì thu/ thusa e çi: u/ usəɣ ə; fut. dep.: mun faic mise e mɾn faiçk mifəɣ ə;
cha chreid mi e mur faic mi e mɾr faiçk mi ə.
faigh vb. ‘get’: fut. dep. mum faigh mis’ e! mɾmʰ faj mif ə.
far pron. rel. ‘where’: an cnoc ~ an robh mi fər əŋ ro mi.
fearann fərən n. ‘land’: mòran acraichean do dh’fhearann.
fiadh f.iə.ɣ n. ‘deer’: pl. fèidh fə:i.
fiodh fiɣ n. ‘wood [material]’: gen. ~, bòrd ~.
fuaim n. ‘sound’: pl. ~ean f.uə.iməŋ.
fuaran f.uə.ran n. ‘well (alternative term to tobair): pl. ~ain f.uə.rəŋ.

G

gàirdean ka:ɾʲəŋ n. ‘arm’.
gaoth n. ‘wind’: pl. ~an ku:həŋ.
gèadh kʰ.ia.ɣ n. ‘goose’: pl. geòidh kʰɛ-.oi.
gèadh n. ‘goose’: an ~ əŋ gʰ.ia.ɣ.
geall kʰ.ɛu.ɣ n. ‘promise’: pl. ~ichean kʰ.ɛu.ɣiçəŋ.
geamhradh n. ‘winter’: pl. ~aichean kʰ.āũ.rिçəŋ.
glac kʰəxk vb. ‘take’: ipv. 2sg. ~ ʲin sin!
gleann n. ‘valley’: pl. glinn kli:ŋ.
gloinne n. ‘glass’: pl. ~achan kʰəŋəxəŋ.
glùn n. ‘knee’: Ò Dhia! an cnàmhadh a tha anns na ~ean agam.
gob kəp n. ‘beak’: pl. ~an kəpəŋ.
greim n. ‘bite, grip’: pl. ~ean kr.əi.məŋ.

I

iad pron. 3pl.: tha iad .i:a.t aʰ dol. (Stressed form?)
iadsan .iətsən. pron. 3pl. emph.: cha dèan ~; tha ~ aʰ dol.
ise pron. 3sg. f. emph.: tha ~ ifəɣ aʰ dol.

L

làmh ɣā:v n.f. ‘hand’: dat. sg. na làimh t.āi.v; pl. làmhan, na ~ nə ɣā:hun.
lampa n. ‘lamp’: pl. ~aichean.
le prep. ‘with, by’: le ~ eagal ‘in case’; pron. 1sg. leam ʌ.əu.m; 2sg. leat ʌɛt; 3sg. m. leis ʌɛ; dh’fhalbh e ~ ɣəʲəv a ʌɛ; 1pl. leinn ʌi:ŋ (rinn ri:ŋ also given); 2pl. leibh l’i:v (sic); 3pl. emph. leotha-san l’ ehçsən.
leaba ʌepə n. ‘bed’: gen. ~dh ʌepəɣ, aodach w:təx ~dh; pl. ~ichean ʌepiçəŋ.
leacann (lethcheann) ʌɛxkən n. ‘cheek’.
leas n.: cha ruig thu ~ hæ ruikʰ u ʌəs thu ‘you don’t need to’.
leathad ʌəhət n. ‘breadth, width’.
lios ʌis n. ‘garden’.
litir ʌiʲfər n.f. ‘letter’: gen.sg. crioch na ~ nə ʌiʲfərʰ.
lom adj. ‘bare, empty’: bha ’n taigh sin ~ ɣ.əu.m; tha ’n t-achadh sin ~.
luing t.ri.ŋkʰ (long) n. ‘ship(?)’.
mac məxk n. ‘son’.

M

marbh adj. ‘dead’: pl. as n. na mairbh nə mərəv(?).
milis milʰ if adj. ‘sweet’: cpv., supltv. milse mi:ʌʲə.
mise pron. 1sg. emph.: tha ~ mifəɣ aʰ dol.
mise SEE faigh.
mòr ‘big, large’: f. dat. sg. leis an t-sùil mhòr ʌɛ ʲəŋ tʰu:l vō:r; gen. pl. dath na ~ mhòr ta nə su:l vō:r; cpv. nas motha nas mo.

mòran n. ‘a lot, many’: ~ acraichean do dh’fhearann.
muc mharadh muxk vāṛəɣ n. ‘whale, dolphin’.
muing m.øi.ŋ’g’ n. ‘[horse’s] mane’.
muir n.f. ‘sea’: gen. maradh, seòladairean na maradh nə mərəɣ. SEE ALSO muc mharadh.
mun/ mum SEE faigh, till.

N

nàbaidh n. ‘neighbour’: pl. ~ean na:p.iə.n.
namhaid naveɸ n. ‘enemy’: pl. naimhdean nəiɸən.
nathair n.f. ‘snake’: gen. sg. eireaball na nathair bheag nə nahir’ vek.
nighean ɲ.i:ɑ.n n.f. ‘girl, daughter’: pl. ~an ɲ.i:ɑ.nən, nighnean ɲi:nən.
nighneag ɲi:nak n.f. ‘little/ young girl’.
niod (nead) ɲit n. ‘nest’: pl. ~an ɲitən.

O

oidhche n. ‘night’: pl. ~ean ø-içən.

P

piob ciùil pʰip kʰu:ɰ n. ‘bagpipe’.
poll n. ‘mud’: am ~ əm pʰ.ɔu.ɟ.
preas n. ‘bush’: pl. ~an pʰresən.

R

raon ɾw:n n. ‘range’: ~ mòr, mòran acraichean do dh’fhearann; pl. raointean ɾw:nɸən
‘prairies’.
reamhar ɾɛhur adj. ‘fat’: cpv. nas ~aire nas ɾ.ẽũ.r’ə.
ri prep. ‘to, at, by’: pron. 1sg. rium r’jum, emph. rium-sa r’ju:msə; 2sg. riut rju:ʰt, emph.
riut-sa rju:ʰtsə; 3sg. m. ris r’ij, emph. ri-sean r’isən (sic); 1pl. rinn r’øi.ɲ;
2pl. ribh ɾi:v; 3pl. riutha r’ju-u.
riogh ɾi:ɣ n. ‘king’: pl. ~an ɾi:ɣən.
ruig vb. ‘reach’: fut. dep. cha ~thu leas ha rujk’ u ɰəs ‘you don’t need to’.
ruith rujʔ vb. ‘run’: ipv. 2sg. na ruith! nah (sic) ruj; fut. dep. cha ruith xa ruj.

S

sàmhach sã:həx adj. ‘quiet’.
samhradh n. ‘summer’: dat. sg. anns an t~ ans ən tʰãũṛəɣ; pl. ~aichean s.ãũ.ɾiçən.
saoghal n. ‘life’: pl. saoghail sw:iɰ.
saor adj. ‘cheap’: cpv.: na bu shaoire na pə sw:r’ə.
sealg ʃɛɣàk n.f. ‘hunt’: dat.sg. air an t-seilg ɛr ən ɸʰel’èk’.
sealgair ʃɛɣàker’ n. ‘hunter’.
sealladh ʃɛɣəɣ n. ‘view, sight’: pl. ~aichean ʃɛɣiçən.
seann adj. ‘old’: cpv. nas sine nas ʃi:nə; supltv. ’s e as sine uile ʃ ɛ əs ʃi:nə ju ul’ə.
seas vb. ‘stand’: fut. dep. cha sheas xa həs.
seòladair n. : pl. ~ean na maradh ʃ.ɛu.ɣətər’ən nə mərəɣ ‘[sea-going] sailors’.
sibh pron. 1pl.: tha ~ ʃi:v a’ dol; emph. sibhse, tha sibhse ʃi:ɣəɣ a’ dol.
sìn SEE glac.
sinn pron. 1pl.: tha ~ ʃi:ɲ a’ dol; emph. sinneadh, tha sinneadh ʃiɲəɣ a’ dol.
siud pron. deict. ‘yon, that’: ’s e ~ ʃit an cnoc.
sleamhain sleʔuɲ adj. ‘slippery’: cpv. nas sleamhna nas sl.ɛu.nə.
snaidhm n. ‘knot’: pl. ~ean sn.øi.mən.
sùil n.f. n. ‘eye’: dat. sg. leis an t-sùil mhòr leɸ ən tʰu:l vō:r gen. pl. dath na ~ mhòr ta nə su:l
vō:r.

T

taigh n. ‘house’: ~ Dhòmhnaill tʰøɰ ɣō:hiɰ.
talamh n.f.: gen. sg. ~lmhain, na ~ nə tʰatàvɲɲ.
teanga n. ‘tongue’: pl. ~aichean.
teth tʰʰe adj. ‘hot’: cpv. nas ~ nas tʰʰe/ nas teotha nas tʰʰeo..
teud ɸʰe:t n. ‘cord’: an ~ ən ɸʰe:t.
thusa pron. 2sg. emph.: tha ~ usəɣ a’ dol.
till vb. ‘return’: fut. dep. cha ~ xa ɸʰi:iɰ; mun ~ mi mɾɲɲ ɸʰi:iɰ mi; mura~ mi mɾɲrə ɸʰi:iɰ mi.
tobair n. ‘well’: pl. ~braichean tʰopəriçən.
toll n. ‘hole’: pl. tuill tʰ.uí.ɰ.
tom tōũm n. ‘bush’.
tonn tōũn n. ‘wave’.
tri tʰri: num.: ~ choin tʰri: xɔɲ.
trom adj. ‘heavy’: cpv.: na bu troime na pə tʰr.øi.mə.
truimead tʰr.øi.mət n. ‘weight’: ~ na clach.

U

uile ul’ə adj. ‘all’: ’s e as sine ~ ʃɛ əs ʃi:nə ju ul’ə.
uisge n. ‘water’: pl.: ~gichean uɰk’ içən.
ur poss. adj. 2pl. ‘your’: air ur n-athair ɛr ər nahər’.

END]